

„Fizinių bausmių, kaip vaikų auklėjimo priemonės, pasekmės vaiko vystymuisi“

Evaldas Karmaza

VĮ Vaiko namas

evaldas@children.lt

Fizinės bausmės

- Bausmė – tai skausmo, nemalonaus jausmo ar praradimo sąmoningas sukėlimas asmeniui, kuris pasielgė netinkamai (ne pagal įstatymus, nurodymus, taisykles).

<http://www.britannica.com/eb/article-9389636/punishment>

- Istoriskai anksčiau beveik visos bausmės buvo fizinio pobūdžio.
- Nors 106 pasaulio valstybės įstatymais yra aiškiai įtvirtinusios, kad mokyklos aplinkoje negali būti taikomos jokios fizinės bausmės, bet turi būti labai aiškus šios pozicijos palaikymas ir iš visuomenės (pavyzdžiui, Kamerūne, kur fizinės bausmės mokykloje yra draudžiamos, net 97 procentai vaikų buvo taip bausti dėl nedrausmingumo, nepaklusimo ar prastų akademinių rezultatų). UN World Report on Violence against Children. 2006, p. 117.

Koks poveikis vaikams?

- Ar tikrai vaikai labiau klauso, mažiau nusižengia taisyklėms, jeigu „gauna lupti“, atsakė Elizabeth Thompson Gershoff, išanalizavusi 88 tyrimus apie fizinių bausmių poveikį vaikams. E.T. Gershoff. Corporal Punishment by Parents and Associated Child Behaviors and Experiences: A Meta-Analytic and Theoretical Review // Psychological Bulletin, APA, 2002. p. 539-579.
- Tyrėja pastebėjo, kad fizinės bausmės duoda vieną teigiamą rezultatą – vaikai darosi labiau paklusnūs (greičiau vykdo pateiktus nurodymus). Dėl šios priežasties tėvai gali siekti pateisinti, kodėl jie taiko fizines bausmes vaikams.

Bausmių neigiamas poveikis

- E.T. Gershoff gavo tokius rezultatus: fizinės bausmės neigiamai paveikia net 11 įvairių psichologinių ir elgesio reiškinių:
 - padidėja vaikų agresyvus elgesys;
 - dažnėja asocialaus elgesio apraiškos;
 - moralinės vertybės „prastėja“;
 - silpnėja pozityvūs santykiai tarp tėvų ir vaiko;
 - vaikų (ir vėliau suaugusių) dažnesni psichiniai sutrikimai;
 - dažnesni teisės aktų pažeidimai;
 - suaugus dažnesnis savų vaikų mušimas ir t.t.

Ar patarlės nepajudinamos?

- „Už vieną muštą dešimt nemuštų duoda“ – tokią patarlę yra girdėjęs ne vienas Lietuvos gyventojas.
- “Vienas muštas dešimt nemuštų prilupa” – ar būtų galima keisti į šią naują patarlę...
- Taip pat pastebima, kad yra dalis vaikų, kurie, bausti fizinėmis bausmėmis, vėliau neturi elgesio sutrikimų ar daugiau rodomos agresijos.

Bausmės ugdymo institucijose

- Vaikai mokyklos ar kitos ugdymo institucijos aplinkoje praleidžia daugiau laiko, nei namuose. Automatiškai įstaigos dažniau susiduria su netinkamu elgesiu. Nuo senovės yra paplitusi ir gaji nuostata, kad vaikai turi klausyti suaugusių.
- Pažvelgus atidžiau į vaiką, galima pastebėti, kad neretai jam yra padaryta emocinė žala, jo bendrai agresyvus elgesys padažnėjo (tik nematant tiems suaugusiems, kurie baudė). Iš kitos pusės nėra pagrindžiančių tyrimų, kad fizinės (ar griežtos bausmės)
 - (a) pagerina vaikų elgesį klasėje,
 - (b) pagerina vaikų moralinį vertinimą dėl savo elgesio,
 - (c) padidina moksleivių pagarbą pedagogams ar teisėsaugos

pareigūnams. Society for Adolescent Medicine, 2003. pgl. http://www.nasponline.org/about_nasp/pospaper_corppunish.aspx

“Nuodingoji” pedagogika

- Terminas pasirodė pirmą kartą 1977 m. (Katharina Rutschky , "Schwarze Pädagogik")
- Siaurąja prasme tai reiškia smurto (fizinio, emocinio) panaudojimą auklėjimo tikslais. Pavyzdžiui, gėdos jausmo sukėlimas, ypač merginoms, atrodė kaip rekomenduojama priemonė.
- Plačiau apima tokias auklėjimo sferas:
 - Orientacija į bausmes (įskaitant ir fizines)
 - Orientacija į paklusimą
 - Orientacija į prižiūrėjimą
 - Orientacija į ribotą emocijų reiškimą (“mažas suaugęs”)

Vaikų patiriamo smurto iš mokytojų pavyzdžiai

- Moksleiviai mini tokias patirtas fizinio smurto iš mokytojų formas:
 - mokytojai trenkia per galvą knyga, dienynu ar liniuote,
 - trenkia liniuote per pirštus,
 - trenkia lazdele,
 - trenkia per veidą (antausį),
 - trenkia galvą į suolą,
 - papeša ar patąso už plaukų,
 - „skuta grūšią“,
 - tempia už ausies ar užsuka ausį,
 - duoda sprigtą,
 - papurto,
 - įgnybia,
 - sugriebia už kaklo,
 - prismaugia (ir tada rėkia),
 - tempia už rūbo.
- Dažniausiai moksleiviai teigia, kad yra mušami per galvą su dienynu, knyga ar liniuote.

Sutraukti 159 vaikų minėti mokytojų fizinio smurtavimo pavyzdžiai

- paėmė už ausies ir tempė, suko už ausies, paėmė už ausų ir pakratė, kad net atsilupo ausų oda, griebė ar tampė už plaukų, pešė plaukus, trenkė liniuote per nagus, prie lentos pakvietęs trenkė per rankas lazdele, ištempė iš suolo, kad net suolas sulūžo, paėmė už pakarpos ir išmetė iš klasės, mušė, bakstelėjo, mušė su dienynais, trenkė dienynu, trenkė per veidą ar į sprandą, trenkė per galvą, knyga davė per galvą, davė su liniuote per galvą, kad ši sulūžo, trenkė su pagaliu per galvą, su lazda taukstelėjo per galvą, kas antrą pamoką trenkia lazdele per pakaušį, trenkė į galvą sprigtu, trenkė kumščiu į pakaušį ir sukdamas ausį bandė išvyti iš klasės, už plaukų trenkė mokinio galvą į suolą, trenkė vaiką į sieną, trenkė galvą į lentą, trenkė galvą į sieną, trenkė vieną mokinio galvą į kitą, metė iš daiktų į mokinius, sudavė ranka ar knyga per veidą, trenkė antausį, davė sprigtą, sugriebęs papurtė, paėmė už pakarpos ir papurtė, prirėmė prie sienos, smaugė, daužė per nugaras, daužosi su liniuote, vožė iš knygos, dar stipriau pradėjo spausti per skaudančią žaizdą, gnybė, stumdė vaikus, stūmė į duris, pastūmė ir vaikas trenkėsi į radiatorių, tampė už sprando, sudavė į pilvą, daužė iš alkūnės, sulaužė nosį, sudaužė akinius, taip sužalodamas akį, sudavė dienynu per galvą už tai, kad sėdėjo ant palangės

Kuo remiasi posityvi tėvystė?

- Gausybė teorijų ir tyrimų apie vaiko vystymąsi. Keletas iš autorių:
 - Zigmund Freud (psichoseksualinis vystymasis)
 - Jean Piaget (kognityvinio vystymosi teorija)
 - Lawrence Kohlberg (moralinio vystymosi stadijos)
 - John Bowlby, Mary Ainsworth (prisirišimo teorija)
 - Erik Erickson (psichosocialinis vystymasis)
 - Lev Vygotsky (artimiausio vystomosi zona)
 - Ir t.t. (Emmy Werner, Jane Loevinger, Jerome Bruner ...)
- Dažniau minimi autoriai:
 - Alfred Adler (individuali psichologija)
 - Rudolf Dreikurs (pritaikė A. Adlerio teoriją praktiškai, kaip auginti vaiką skatinant, bet nebaudžiant)

ASMENS MORALĖS VYSTYMASIS

- Tai vaiko suvokimo, vertinimo, nuostatų vystymasis apie priimtina ir asocialų elgesį, gebėjimas skirstyti, kas yra teisinga, kas – ne. Stadijos (L. Kohlberg):
 - Orientacija į bausmę ir paklusimą;
 - Orientacija į naudingą tikslą;
 - Orientacija į teigiamą kitų įvertinimą;
 - Orientacija į tvarką visuomenėje;
 - Orientacija į socialinį susitarimą;
 - Orientacija į visuotinius moralės principus.

Kas yra pozityvi tėvystė?

- Pozityvi tėvystė – tai naujai vartojama sąvoka. Plačiaja prasme tai įgyti įgūdžiai, kaip rūpintis vaiko sveikata, šeimos gerove, auklėti vaikus.
- Bazinės pozityvios tėvystės taisyklės:
 - Tiki, kad vaikai nori su jais bendrauti;
 - Klausosi vaikų;
 - Aptarinėja, ką darys vaikai;
 - Aiškiai aptaria, ko nori tėvai, kad darytų vaikai;
 - Nustato aiškias ribas ir leidimus;
 - Yra nuoseklūs ir “tvirti” sutarimų atžvilgiu;
 - Nekeičia savo nuomonės, taisyklių be sutarimo;
 - Nesutarimus su vaikais vertina kaip galimybę mokyti vaikus spręsti problemas ir priimti sprendimus.
- Siauraja prasme – tai mokėjimas šalinti netinkamą vaiko elgesį nebaudžiant.
- Alternatyvūs susiję terminai:
 - Vaiko disciplinavimas
 - Nebaudžiantis/skatinantis auklėjimas
 - Pozityvios tėvystės įgūdžiai

Pagrindinės pozityvios tėvystės sąvokos

- Netinkamo elgesio šalinimas:
 - Fizinių bausmių netaikymas
 - “Pertraukėlės”
 - Atitraukimas
 - Priežasčių nustatymas
 - Pasėkmių nustatymas
 - Žodinės bausmės (“mandagus barimas”)
- Tinkamo elgesio formavimas:
 - Mokymasis
 - Pagyrimai ir apdovanojimai
 - Modeliavimas

Kokia pas mus auga šeima ir
auklėjimo būdai joje?

